

Tænkningskraft

BOK. Globaliseringen og nullernes digitalisering gjorde Gilles Deleuze til den store modefilosof verden over. Det er som om han er kommet til at passe for godt til markedet. Den nye danske oversættelse af *Dialoger* er en anledning til at se hans eksperimenterende tænkning i et andet lys.

ALEXANDER CARNERA
Forfatter og essayist.

Dialoger (*Dialogues*, 1977), der nu bliver udgivet på dansk, består af en række samtaler med den franske filosof Gilles Deleuze (1925–1995) der giver et sjældent indblik i Deleuzes tankeunivers. Der er ikke tale om en samtalebog i gængs forstand. Man kan sige at Deleuze her forsøger at praktisere sin egen tænkning, nemlig et opgør med den institutionelle ramme for hvem der siger hvad – den kloge filosof overfor den nysgerrige journalist, Claire Parnet. Den interessante samtale er den hvor uventede tankebaner snor sig på en måde, der også kommer bag på de talende. At skulle forklare sig, fremsige domme eller have meninger om dette eller hint, siger han «forhindrer folk i at tænke.» De som søger afrundede svar på deres spørgsmål, vil egentlig bare bekræftes i det som de allerede ved. «Målet er ikke at svare på spørgsmålene, men at slippe ud, at slippe ud af dem,» skriver Deleuze.

Han ville finde langt de fleste debatter forudsigelige og derfor uinteressante. Hvornår bliver en ting interessant? For Deleuze sker det når det man kender, sættes i relation til noget fremmed og på denne måde bringer begge ting i bevægelse. *Dialoger* omhandler samtalsens natur, angloamerikansk litteraturs overlegenhed, den døde psykoanalyse og politik, men disse temaer bruges som anledning til at tænke og formidle vanskelige begreber som begær, flugtlinje, nomade, sammenstyknings og mikropolitik.

AT FINDE VÅBEN

I sit forfatterskab var Deleuze fra starten optaget af forholdet mellem tanke og

liv. I *Dialoger* er man ikke i tvivl om at forholdet mellem tanke og liv ikke kan adskilles fra forholdet mellem filosofi og politik. Det drejer sig ikke om filosofi som redskab for politik eller som udtryk for et politisk engagement, men om tankelivet som en aktiv praksis der griber ind i verden og afføder en anden måde at se, føle og leve på. Det som optager ham er ikke menneskets meningsløshed og angst, men hvordan vi hver især som sansende og sprogførende væsner er mangfoldige. Og hvordan kunsten og litteraturen producerer sine egne kollektive udsigelsesopstillinger, der gør det muligt at udtrykke ting der har større rækkevidde end individuelle udsagn. At være menneske er at være en mangfoldighed af kropslige påvirkninger, strømme og kræfter.

Som andre materialer – film, musik, teknologi – udtrykker litteraturen en politik på mikroniveau der drejer sig om subjektets sansning. Litteraturens mikropolitisk force beror på dens deterritorialiserende kraft. Deterritorialisering er et af Deleuzes nøglebegreber. Her angår det muligheden for at forflytte, omplacere og frigøre litteraturen fra både dens institutioner og nationale koder. Det handler om at etablere en konfrontation med et både filosofisk og litterært regime, med et menneskesyn der kommer til udtryk i litteraturen og i de overleverede værdier.

Ifølge Deleuze finder vi dette i den angloamerikanske litteratur, der handler om «at krydse grænser og skabe brud». I modsætning til den europæiske litteraturen er den ikke «tyngt af historie og skjulte hemmeligheder», af en jagt på symbolske motiver eller forklaringer.

«Livet er det som gror ind-imellem – blandt andre ting,» citerer han Henry Miller. Ethvert liv består af linjer der møder andre linjer.

Forfattere som Lawrence, Woolf, Melville, Fitzgerald og Kerouac har ikke noget kontinent, ifølge Deleuze. Også fra det europæiske kontinent rejser de mod Østen. Spinoza, Nietzsche, Kafka, Beckett, Godard, sæere zenpoeter eller glemte sufidigtere var også angloamerikanske nomader.

At flygte er
ensbetydende med
at producere det
virkelige, skabe liv.»

GILLES DELEUZE

Nomaden er ikke billedet på den rejssende eller den der bevæger sig over store afstande. Nomaden er en figur for den kritiske tanke. Det afgørende er hvad der sker på den bevægelse hvor deterritorialiseringen foregår. Begrebet flugtlinje som han udarbejdede sammen med Guattari beskriver forflytningen af betydning fra et felt til et andet. Flugtlinjen er den brydning eller omorganisering af tegn der afføder nye betydninger, men den er ikke en flugt fra livet til en fremmed fantasiverden. Det handler om at bryde med forestillingen om livet som primært individuelt og personligt, og skabe en frigørende kraft ved at sætte sin egen plads i bevægelse og skabe nye betydninger. Man kan eksempelvis forestille sig at de mange flygtninge der bevæger sig på tværs af grænserne med tiden kan bane vejen for en deterritorialiserende migrationslitteratur der sætter nationalstatens værdier i spil på nye måder.

Flugtens litteratur er en forræderisk litteratur. Mens bedrageren er kendetegnet ved den uforpligtende leg, der tager en maske af og på for at fortælle den gode historie, forråder forræderen sit eget territorium, sin identitet, sin fortid, sit liv: «At flygte er ikke at flygte fra livet, ud i det imaginære, kunsten,» skriver Deleuze. «At flygte er ensbetydende med at producere det virkelige, skabe liv, finde et våben.» Det er en krævende øvelse. Man gør ikke sig selv til et våben ved at finde noget at skyde med, men gennem en måde at leve på. «Du besidder det ikke [begæret], og du begærer ikke, hvis ikke det lykkes dig at konstruere det, hvis ikke du kan skabe det ved at finde dine steder, dine sammenstyknings, dine partikler og dine strømme.»

For at kunne skabe og tænke må man magte sig selv. Det er ikke nok at have oplevelser og erfaringer. Man må kunne glemme dem og have tålmodighed nok til at vente på at de kommer tilbage med en anden kraft. Det er ikke erindringerne selv, men erindringerne omrørt til blod, der gør det muligt at udvinde nyt liv. Litteraturen kan skabe et brud med vores ensomhed og forbinde os med en kollektiv kraft. Men Deleuze bedriver ikke litteraturkritik. Litteraturen her er en værktøjskasse for en skabende praktik, der udvinder liv gennem uventede san-

selige møder. Skønlitteraturens vigtigste bestanddele er unikke sammensætninger af tid, plads, person og hændelse, ikke faste identiteter som forbliver de samme gennem tid og rum.

GØRE DET MULIGE VIRKELIGT

I oversætterens forord fremgår det at «bogen er et vidnesbyrd fra et årti og nogle generationer, hvor man vel i højere grad end i dag troede på eksperimentet som social form». Bogen udkom i 1977 på et tidspunkt hvor Deleuze var ved at færdiggøre det centrale værk *Tusind Plateauer* med sin makker Félix Guattari og arbejdede på en bog om Kafka. Tiden har rigtig nok ændret sig. Lysten til at eksperimentere undermineres i dag af en tidsånd der stirrer sig blind på kortsigtet nytteværdi. Deleuze selv forlod nok troen på den store revolution, men det forhindret ham ikke i at være en revolutionerende tænkner.

Tænkning er for ham en eksperimenterende tankehandling. «Der er et billede af tanken,» skriver han, «der forhindrer tænkning.» Dette billedet finder vi i magtapparaternes binære logikk: «Du er hverken sort eller hvid, så du er araber?»; «Du er hverken mand eller kvinde, så du er transvestit?»; Der er et billede af tanken som «den sunde fornuft» der handler genkendeligt og korrekt. Dette er et «merkantilt billede af tanken» som tilstræber nyttige løsninger på givne spørgsmål og problemer, understøttet af andre billeder såsom «den arbejdsduelige borger». Men der «findes altid en mangfoldighed bagom de binære maskiners genkendelighed.» Deleuze kalder dem for «tankehandling uden billede.»

Af Spinoza lærte han at alle ting i universet er sammensatte kroppe der påvirker hinanden. At tænke sker når vi ser hvad der bevæger tingene og hvordan. Hvor én ting støder op til en anden. At generindre sig fortiden eller historien er ikke tænkning. Heller ikke diskursive udsagn om ting vi iagttager beror på tænkning. Tænkning for Deleuze er en begivenhed, der begynder med et uventet møde.

I sit tidlige hovedværk *Différence et répétition* (1968) udfolder han idéen om tænkningen som forbundet med møder, der er udenfor den enkeltes kontrol. Den kreative tanke forsøger at tænke forskellen og ikke det identiske, det vi allerede kender. Den kreative tanke stiler ikke mod at realisere noget muligt, men at gøre det mulige virkeligt. Livet er i sig selv en repeterende gentagelsesmanøvre, men spørgsmålet er hvordan vi formår at leve gentagelsen. Tænkning handler derfor ikke om at bevæge sig fra uvidenhed til viden, men om at praktisere tænkningen som den passion der skaber en ny følsomhed – et andet syn, en betydningsdannelse. Tanken ligner mere en læringsproces, hvor forskellige spring sætter noget i gang. At lære noget nyt, at blive klogere på noget handler mere om modtagelighed end om bemeistring. Dette er på ingen måde forbeholdt mennesker med en lang uddannelse. Faktisk er evnen til modtagelighed ofte ikke særlig udbredt blandt akademikere og intellektuelle. Det er muligvis derfor Deleuze appellerer mere til kunstnere og lægfolk end akademikere. Sidstnævnte mangler evnen til modtagelighed, mens mange kunstnere har svært ved at tænke.

3. oktober - 22. november 2015
1. etg.

ANN IREN BUAN
The Wait

Åpning lørdag
3. oktober
kl. 14.00

2. etg.

**ANNETTE KIERULF
OG CAROLINE KIERULF**
TIDSMASKINEN
ET UTVALG OVERSKRIFTER FRA ALLE KVINNERS BLAD 1943 - 1954
BLIND DIALOG

**PUNKT Ø
GALLERI F 15**
Punkt Ø er fylkesgalleri
for Østfold og driver
Galleri F 15 og MOMENTUM

Alby gård, Jøløy
1519 Moss
tlf 69 27 10 33 punkt.no

KULTURRÅDET
Art Council
Norway